

POSUDEK PRÁCE MARTINA DRAŽANA
PHENOMENOLOGY OF SPACE
HUSSERL'S AND EARLY HEIDEGGER'S NOTION OF SPACE

Práce M. Dražana si vytkla cíl, který je ve formátu bakalářské práce těžko splnitelný: předvést pojetí prostoru ve dvou základních podobách fenomenologie, tj. u Husserla a raného Heideggera. Při podobném podniku můžeme využít celkového porozumění filosofické pozici daného autora k tomu, abychom osvětlili jeho specifické pojetí prostoru, nebo využít analýz prostoru jako sondy, abychom lépe pronikli k jádru jeho filosofie. Martin Dražan je však nucen exponovat na velmi malém prostoru celkový rámec Husserlovy koncepce subjektivity a Heideggerovy koncepce existence, což se může dít pouze velice výběrově a útržkovitě, protože práce je zaměřena k pojetí prostoru, a výklad obou pojetí prostoru se zase nemůže souvisle rozvinout, protože je vpleten do výkladu celkové pozice obou autorů.

Část o Husserlovi uvádí několik základních rozlišení, jako jsou fakt–esence, reflexe a redukce, rozdíl mezi reálním a intencionálním, resp. noesí a noematem (později je ve výkladu zmíněn také rozdíl objekt–význam) a poté přechází k problematice konstituce věci. Vodítkem je pojem fantomu jako objektu vnější percepcí bez aprehenze jeho materiality, který má doložit různé vrstvy konstituce věci (smyslová data, aprehenze extenzionality a aprehenze materiality). Husserlovy příklady „fantomů“ nejsou, jak autor zmiňuje, zdaleka neproblematické (duha, slunce, nebe), dokonce ani u nejdůležitějšího příkladu akustického fantomu není zřejmé, zda jednotlivé aprehenze ustavující fantom není spíše časové než prostorové povahy. Celý výklad nepřímou dokládá, že pro Husserla je vědomí bytostně časové a že jeho úvahy o prostoru v pasážích o fantomu jsou založeny na představě karteziánské rozlehlosti, z níž prostor činí až materiálně-kauzální vztahy mezi věcmi, vposled rovněž nemyslitelné bez časovosti.

K prospěchu věci se autor v husserlovském oddílu zčásti opírá o syntetické interpretace, jako je např. výklad vztahu věci a prostoru trojice autorů Bernet-Kern-Marbach, a sleduje linii Husserlových Idejí II, probírajících konstituci materiálního, animálního a duchovního světa. Zdůrazňuje potom právem význam taktilní percepcí a kinestetických počitků motivujících ustavení věcného prostoru centrovaného kolem vlastního těla a dochází až k pasážím jednajícím o empatii a intersubjektivitě. Není však zřejmé, zda tu lze mluvit o konstituci prostoru *stricto sensu*. Liší se prostor nějak od ustaveného souboru věci a jejich vztahů, tj. od předmětného světa? Není pro Husserla prostor spíše výsledkem konstituce věci než jejím předpokladem? (Klíčový problém vztahu mezi údajnou pre-empirickou prostorovostí a časovou povahou vědomí je zmíněn v pozn. č. 42.)

Rámcový výklad Heideggerovy pozice je ještě poněkud rapsodičtější a některé formulace nejsou příliš srozumitelné nebo jsou nepřesné (existence je např. určena jako „standing back from the world to observe itself and to become open to Being“, Dasein je „dwelling among things“, vrženost, upadání a rozvrh jsou „způsoby starosti“ ad.). Autor se koncentruje na vrženost, resp. rozpoložení; způsob bytí ve světě je „určován náladou“, která je „kulturně podmíněna“. Důvod tohoto zaměření neuvádí, cituje však z jedné americké disertace, že svět má díky náladám „prostorový narativ“. Není však zřejmé, zda a jak naladění souvisí s tématy vlastní analýzy prostorovosti z §§ 22-24 SuZ, které jsou rovněž krátce zmíněny, tj. s prostorovostí příručního jsoucna a s prostorovostí bytí-ve-světě charakterizovanou zaměřeností a od-dálením. Protože je prostorovost pobytu prokazatelně fundována v jeho světskosti, je výklad Heideggera uzavřen citátem z H. Dreyfuse parafrázujícím čtyři významy pojmu svět z § 14 SuZ.

Výrazněji než v první části věnované Husserlovi je druhá část mozaikou motivů, čerpaných zhusta ze sekundární literatury, s nimiž se však autor nepokouší nijak pracovat. Věcná souvislost výkladu je spíše rétoricky sugerována, po letmé zmínce myšlenky či po

delším citátu často následuje obrat: „poté, co jsme prozkoumali...“ (37), nebo „jak bylo vyloženo v předchozí sekci...“ (35). Také citát z Dreyfuse je uvozen tím, že pojem světa „nebyl záměrně vysvětlen, aby byly jeho 4 významy pochopeny poté, co jsme provedli naše zkoumání“, třebaže se předchozí zkoumání různých významů pojmu svět, nakolik dohlížím, netýkalo.

Veden zájmem o prostor, prostudoval M. Dražan řadu fenomenologických textů, primárních i sekundárních, a vydal zprávu o myšlenkových motivech, které ho na této cestě zaujaly. Nechtěl, jak píše v závěru, koncepty prostoru u Husserla a Heideggera ani srovnávat, ani sledovat jejich společné rysy (zde by se snad nabízela především fundovanost prostorovosti v časovosti). Na jedné straně prokázal schopnost projít velice složitým filosofickým terénem, na druhé straně ale nepodnikl pokus ukázat v něm nějaké souvislosti a nezformuloval také žádné, ani pracovní závěry. Snad to při takto problematicky široce zvoleném tématu, jak jsem zmínil úvodem, nebylo ani možné.

Co práce nepochybně potvrdila, je její výchozí předpoklad, že oba autoři ukazují založenost běžného „objektivního“ prostoru v původních významech prostorovosti, konkretizujících vždy určité pojetí subjektivity (existence) a jejího světa.

Práce je napsána čtivě a srozumitelně, jazykovou úroveň nejsem povolán posuzovat. Co se týče aparátu, mám určitě výhradu týkající se způsobu citování. I když v anglicky psané práci o německých autorech resignujeme na uvádění citátů v originálu, měl by být vždy uveden kromě odkazu na překlad i dohledatelný údaj o originálu. Oba autoři člení své texty do poměrně krátkých paragrafů a jejich díla mají také vydání se standardní paginací.

Vzhledem k uvedeným přednostem a nedostatkům práce ji navrhuji hodnotit jako velmi dobrou až dobrou.

prof. PhDr. Pavel Kouba